

بررسی و نقد روش های تفسیری نزد مکاتب اشاعره

سیدتقی کبیری^{۱*}، حکیمه سیمائی^۲

۱- استادیار دانشگاه آزاد واحد خوی، استان آذربایجان غربی،

۲- دانشجوی دکتری رشته ی علوم قرآن و حدیث و دانشگاه آزاد واحد خوی

چکیده

یکی از مباحث اساسی و مقدماتی تفسیر قرآن کریم که مفسران و محققان، ناگزیر به توجه به آن می باشند، مبحث « روش های تفسیری» است که همه فرق اسلامی در تفاسیر خود آن روش ها را ند طر قرار داده و تفاسیر خود را بر اساس آنها می نگارند و اشاعره نیز از این امر مستثنی نمی باشند. مبانی تفسیری اشاعره به دو دسته تقسیم می گردد، یک بخش آن مبانی تفسیری مشترک با سایر فرق اسلامی بوده و دسته دیگر مبانی خاص فرقه اشاعره می باشد. مبانی مشترک اشاعره با دیگر فرق اسلامی شامل: امکان فهم و جواز تفسیر قرآن، حجیت سنت پیامبر (ص) در تفسیر به رای صحابه و بهره از آراء آنها در تفسیر قرآن می باشد. اشاعره دو مبنای تفسیری دیگر نیز دارند که خاص آنها بوده که عبارتند از: عدم حجیت عقل در تفسیر قرآن از نظر برخی مفسران اشعری معاصر و تاویل آیات قرآن توسط برخی از مفسران اشعری و منع آن از سوی برخی دیگر. مفسران اشعری همانند سایر مفسران از روشهایی در تفسیر قرآن بهره برده اند که به عنوان مهم ترین روش ها می توان به بهره از آیات قرآن در تفسیر، استناد به روایات در تفسیر قرآن که شامل روایات پیامبر (ص) و لقوال صحابه و تابعین می شود، تاکید بر مباحث کلامی در تفسیر، و بیانی معانی لغات با تکیه بر نظرات اهل لغت و مفسران گذشته و آیات و روایات، اشاره نمود.

کلمات کلیدی: اشاعره، عقل گریزی، جبرگرایی

۱. مقدمه

در این نوشتار به تبیین مبانی منهج فرقه کلامی اشاعره می پردازیم، که در ابتدا لازم است آن را اجمالا معرفی کنیم. این مذهب کلامی، به علی بن اسماعیل (متوفای ۳۲۴ هجری) مشهور به ابوالحسن اشعری منسوب است و از مهم ترین مذاهب کلامی اهل سنت به شمار می رود. او نخست بر مذهب معتزله بود؛ ولی از آن روی گرداند و در حدود سال ۳۰۰ ق. اصول مذهب خویش را بنیان نهاد و نظریه های کلامی خویش را در آثاری همچون «الابانۀ عن اصول الدیانۀ»، «مقالات الاسلامیین»، «اللمع» و «رسالۀ فی استحسان الحوض فی علم الکلام» مطرح ساخت. او قصد داشت تا میان روش اصحاب عقل (معتزله) و اصحاب نص (اهل حدیث) راه میانه ای برگزیند تا از این رهگذر عقاید دینی را از لغزش های کلامی مصون بدارد اما در این راه موفقیت زیادی نیافت. می توان گفت روش کلامی اشعری، از هر دو مذهب آموزه هایی دارد، از آن رو که

* Corresponding author: استادیار رشته علوم قرآنی و حدیث دانشگاه آزاد واحد خوی

Email: Kabiri.stk@gmail.com